

F. M. DOSTOJEVSKIJ

IDIOT

překlad: Tereza Silbernágllová

divadelní adaptace: Blanka Fišerová

Autorská práva k divadelní adaptaci zastupuje agentura Aura-Pont.

OSOBY

Lev Nikolajevič **Myškin**

Parfen Semjonovič **Rogožin**

Nastasja Filippovna

generál **Jepančin**

Jelizaveta Prokofjevna **Jepančinová**

dcera Aglaja

dcera Alexandra

dcera Adelaida

Gavrila Ardalionovič Ivolgin (**Gaňa**)

Lebeděv

hrabě Afanasij Ivanovič **Tockij**

JEDNÁNÍ PRVNÍ

OBRAZ I.

(smrt a prázdnota)

Rogožin zabil kránu Nastasju Filippovnu. Scéna je odhalena v momentě, kdy Myškin zůstává s mrtvou Nastasjou a šíleným Rogožinem. Knížeti selhalo tělo a nemůže se ani pohnout. Sedí na okraji postele vedle Rogožina, ležícího na posteli, ve které k sobě Rogožin tiskne mrtvou. Kníže ho drží za ruku, občas ho pohladí po tváři. Nastasji se ani nedotkne, jako by neexistovala.

Z dálky k nim doléhá hluk, za dveřmi se srocují lidé. To vše se míchá dohromady s hudbou, přehlušující samotu, prázdnotu... Všechny postavy, které budou procházet celou hrou, se dobývají dovnitř. Když se objeví v místnosti, hudba utichne. Kníže nepřestává hladit Rogožina, jen se na všechny dívá. Nikdo není schopen slova ani pohybu.

TICHO.

Jako poslední přibíhá Aglája, ona jediná si dovolí jít k mrtvé Nastasje a dotknout se jí, odejde, aniž by se na Knížete podívala. Ihned se vrátí zpět a hodí po něm jeho malý kufr, se kterým přijel. Kníže vstane. Dívá se na ostatní, naposledy.

TMA.

OBRAZ II.

-paralelní děje-

(cesty a vlaky)

Na scéně zůstává jen Myškin. Právě přijel vlakem do Petrohradu. Zvuky a ruchy nádraží, kolem zmatek, lidé na sebe pokřikují. Je zima a on není dostatečně oblečen. Rogožin, kterému je v patách Lebeděv, do Myškina téměř vrazí.

ROGOŽIN: Zebe to, co? *(vyndává si cigarety, nabízí Myškinovi)*

MYŠKIN: *(cigaretu neodmítne)* Velmi. Už jsem si odvykl.

ROGOŽIN: Z ciziny?

MYŠKIN: Ano, léčil jsem se ve Švýcarsku...

ROGOŽIN: A určitě vás neuzdravili!

LEBEDĚV: *(se jediný zasměje)*

ROGOŽIN: To jste jim zbytečně cpal peníze! A my jim tady pořád věříme.

LEBEDĚV: Věříme, věříme...

ROGOŽIN: A koho tady máte?

MYŠKIN: Nemám žádné příbuzné kromě generálové Jpančinové. Psal jsem jí, ale vůbec mi neodpověděla, tak jsem tady... osobně.

ROGOŽIN: To jsou všechny vaše věci?

MYŠKIN: *(kývne)*

LEBEDĚV: Ale taková příbuzná, jako je generálová Jpančinová, to je teprv terno. Jenom jestli se nepletete.

MYŠKIN: Možná ano, ona skoro není moje příbuzná...

LEBEDĚV: A vy jste?

MYŠKIN: Kníže Lev Nikolajevič Myškin.

TMA. Přesouváme se na jiné místo scény, do salónu Jpančinových.

(nastasja a dohoda)

Ve druhé části jeviště se ocitáme v domě Jpančinových. Je sice ráno, ale vše se nese ve znamení příprav na večírek pro honoraci.. Jpančin má právě obchodní jednání s Tockým a Nastasjou Filippovnou.

TOCKIJ: Ano, je to všechno moje vina.

NASTASJA: Užil jste si a teď vám překážím.

JEPANČIN: Pochopte, než začneme jednat o sňatku, bylo by snad vhodné, abyste... Osud mých dcer je teď ve vašich rukou.

NASTASJA: Pan generál má rád ve věcech pořádek, že? *(K Tockému)* Tak kolik?

TOCKIJ: *(napíše částku na papír a podá ho Nastasje)*

NASTASJA: Už dávno jsem chtěla poznat vaši rodinu trochu blíže, generále. Nudím se tady. *(K Tockému)* A co se týče vaší nabídky... musím si to ještě rozmyslet...

TOCKIJ: Ale, Nastasjo...

NASTASJA: Ty peníze samozřejmě přijímám. Toho Gavrilu si musím rozmyslet...

JEPANČIN: Věděl jsem, že se dohodneme, jste výjimečná žena...

NASTASJA: *(K Tockému)* Tak která to bude? Předpokládám, že ta nejmladší a nejkrásnější.

TOCKÝ: *(mlčky jí podá peníze)*

(cesty a vlaky)

LEBEDĚV: Kníže Myškin? Neznám...

MYŠKIN: Ani se nedivím, knížata Myškinové už dnes nejsou, myslím, že jsem poslední. Nevím, jak se generálová Jpančinová mezi Myškiny dostala. Taky je poslední svého druhu...

LEBEDĚV: *(se rozesměje)* Poslední svého druhu!

ROGOŽIN: Znáte Rogožinovi? Já jsem Parfen Rogožin...

LEBEDĚV: Snad ne z TĚ rodiny Rogožinů? *(čeká na reakci, a pak vysvětluje Knížeti)* Jeho otec před měsícem umřel a nechal po sobě dva a půl milionu v hotovosti!

ROGOŽIN: Jedeš, ty vráno! *(odhání Lebeděva)* Klepla ho pepka. Ale předtím mě div nezabil. Musel jsem utéct k tetě.

MYŠKIN: Něčím jste ho rozzlobil?

ROGOŽIN: To všechno kvůli Nastasje Filippovně.

(nastasja a dohoda)

Jpančin líbá Nastasje ruku, Tocký se jen motá kolem, už by také nejraději zmizel. Přichází Gaňa. Všichni tři muži čekají na Nastasjinu reakci.

NASTASJA: Dnes večer se rozhodnu.

JEPANČIN: Už dnes večer!

NASTASJA: *(už na odchodu)* Až do svatby si ponechávám právo říct vám NE. A totéž můžete i vy.

GAŇA: *(se nadechuje)*

NASTASJA: Slavím dnes narozeniny. Přijďte mi popřát a vymyslete si nějaké překvapení. Je tady nuda.

(odchází, v průběhu Generálovy repliky stihne dát tajně Gaňovi svoji fotografii, kterou Gavrila zastrčí do desek, kde nosí papíry)

TOCKIJ: *(je zaražený, čeká nějaké komplikace)*

JEPANČIN: No tak vidíte, dneska večer budete volný a... myslím, že Alexandra by byla skvělá manželka. *(Tockého mlčení ho vyprovokuje)* Ale to snad ne! Že vy jste si myslel na Aglaju! *(Rozesměje se svému vtipu, ale směje se sám.)*

(cesty a vlaky)

LEBEDĚV: Nastasja Filippovna!

ROGOŽIN: Kuš, ty vráno! Neříkej, že ji znáš.

LEBEDĚV: Lebeděv zná... Lebeděv všechny zná!

ROGOŽIN: Představte si, kníže, taková nádherná žena! Viděl jsem ji jednou, jak nasedala do kočáru - a všechno se ve mně vzňalo. Říkali mi, že není pro mě, že je to kněžna a žije s Tockým. Jenže on prý neví, jak se jí zbavit.

LEBEDĚV: Řekněte mu o těch náušnicích!

ROGOŽIN: Mlč! *(ke Knížeti)* Jednou jsem se kvůli ní dostal i do divadla! Já a v divadle. Seděla v lóži... zíral jsem na ni... od té doby jsem nemohl spát, pořád jsem ji měl před očima. A místo toho, abych otci donesl peníze za směnky od dlužníků, utratil jsem je za náušnice. V každé briliant jak ořech!

LEBEDĚV: Prý jste měl strach předat je sám...

ROGOŽIN: Šel jsem za ní se Zaljoževem a on shrábnul všechn vděk! Stál jsem tam, nevěděla, kdo jsem... a on, navoněný a upravený fešák, mluvil a mluvil - prý - to vám posílá Parfen Rogožin... Ona se jen usmála a vzkázala poděkování.

LEBEDĚV: A pak vás otec zbil! *(škodolibě se směje)*

ROGOŽIN: Vyprosil na ní ty náušnice zpátky. Taková hanba, kníže, div před ní neklečel. Já jsem stačil utéct na venkov, jinak by mě dočista zabil.

LEBEDĚV: Ale teď... miliónek! To bude Nastasja Filippovna koukat!

ROGOŽIN: Jestli o ní budeš roznášet drby, tak tě zpráskám!

LEBEDĚV: Zpráskáš, ale nazapudíš!

ROGOŽIN: Přijď, kníže, vezmu tě s sebou, pojedeme k Nastasje, nacpu ti kapsy penězy!

LEBEDĚV: Neodmítejte a nepromeškejte!

MYŠKIN: Přijdu velmi rád. Děkuji vám, že jste si mne oblíbil. Upřímně – vy jste se mi taky zalíbil. A co se peněz týče... nemám u sebe nic.

ROGOŽIN: *(bere si věci a chystá se k odchodu)* Peníze budou!

LEBEDĚV: Budou, budou!

ROGOŽIN: A co ženské, kníže? Rád si užíváte?

MYŠKIN: Já... vlastně ženy vůbec neznám.

TMA.

OBRAZ III.

(dcery a perly)

Jepančin se chystá na večírek. Ale neustále ho někdo obtěžuje. Nestačil si ani v klidu vypít kávu. A musí ještě zabalit dárek pro Nastasju Filippovnu (drahé perly). Zrovna ho vyrušily dcery, smějí se, obrátily pracovnu vzhůru nohama.

AGLAJA: Tatínku, tak kterou z nás provdáte? *(bere ze stolu perly a prohlíží si je)*

JEPANČIN: *(chce jí perly vzít)* Dáš to sem! *(Aglája ale dřív stačí hodit perly Alexandře)*

(Honí se.)

ALEXANDRA: Já bych se ani nebránila... *(hodí perly Adeleidě)*

ADELEIDA: Noo... já bych možná... taky...

AGLAJA: Takový dědek. *(Všichni se zastaví. Otec okamžitě vytrhne Adelaidě náhrdelník z ruky.)*

JEPANČIN: Ale no tak! Běžte za matkou, já tady mám důležitou práci.

(Všechny tři vyprsknou smíchy.)

AGLAJA: Stanete se mou ženou, Alexandro? *(napodobuje Tockého)* Se mnou si užijete!

(do toho přichází Gaňa)

ALEXANDRA: *(před ní utíká)* Tatínku, ať mě nechá na pokoji!

ADELAIDA: Vážně si s ním užiješ! *(utíká za nimi)*

(dívky míjejí Gaňu, smějí se a křičí, Aglája běží jako poslední, zastaví se, Gaňa se na ni dívá – jako by jí chtěl něco říct nebo dát, v ruce neustále svírá desky - jen malý moment, pak dívka odbíhá, aby dohnala sestry)

GAŇA: Kníže Myškin vás žádá o přijetí.

JEPANČIN: Myškin? Neznám.

OBRAZ IV.

(audience)

Gaňa uvede Myškina a sám mizí.

JEPANČIN: V jaké záležitosti přicházíte? Právě teď totiž není vhodná doba...

MYŠKIN: Rád bych se s vámi prostě seznámil.

JEPANČIN: To mě těší, ale nevidím mezi námi dvěma... jak bych to řekl... společnou příčinu.

MYŠKIN: Jsem kníže Myškin a generálová Jepančinová pochází ze stejného rodu. Což pro vás nemusí být ta správná příčina... Ale protože jsem tu několik let nebyl a nemám už žádné příbuzné, chtěl jsem vás poznat. Slyšel jsem, že jste všichni dobří lidé...

JEPANČIN: A to tak... rovnou z vlaku... hned k nám?

MYŠKIN: Ano, byt si můžu najít i večer.

JEPANČIN: Aha... takže nechcete tu bydlet?

MYŠKIN: Nemám přece vaše pozvání. A ani tak bych nezůstal... ze zásady.

JEPANČIN: Myslím, že o příbuzenství nemůže být řeč. I když mne to mrzí...

MYŠKIN: To jsem předpokládal, cítil jsem, že to takhle nějak dopadne. Na dopis jste mi taky neodpověděli. Ale nevádí... Nezlobte se, že jsem vás vyrušil.

(chce odejít)

JEPANČIN: Počkejte! Víte, nemám tolik času, ale snad by moje žena ráda viděla svého jmenovce.

MYŠKIN: Třeba si vzpomene na můj dopis.

JEPANČIN: A jaké máte plány? Máte nějaký majetek, nebo budete muset nedej bože do zaměstnání? Promiňte, že tak vyzvídám...

MYŠKIN: Nemám nic. Dlouho jsem se léčil v cizině... peníze na vlak mi musel dát můj lékař, zůstalo mi jen pár drobných. Ale chtěl bych pracovat.

JEPANČIN: Máte nějaké nadání?

MYŠKIN: Myslím že ne... navíc jsem ani soustavně nestudoval. Ale přečetl jsem spousty knih...

JEPANČIN: Takže pravopis znáte... umíte psát bez chyb? Co vaše písmo?

MYŠKIN: To mám velmi pěkné, snad v tomhle bych mohl mít talent. Dovolte abych vám napsal něco na zkoušku.

JEPANČIN: Gaňo! Papír!

GAŇA: *(otvírá složky, ve kterých má kromě papíru také fotografii Nastasji Filippovny, omylem podává Jepančinovi fotku)*

JEPANČIN: Nastasja Filippovna? To ti poslala sama?

GAŇA: Ne, dala mi ji, jak odcházela.

JEPANČIN: Doufám, že se dneska ta „záležitost“ vyřeší. Nechci se dostat do nějaké frapantní situace. Snad sis to nerozmyslel?

GAŇA: Ne, já jen... Je to tak narychlo...

KNÍŽE: Tak tohle je Nastasja Filippovna? Je velmi krásná.

JEPANČIN: Vy ji znáte?

KNÍŽE: Ano, Rogožin mi o ní vyprávěl.

JEPANČIN: Á – historka s náušnicemi se šíří. Do toho vášeň a milion – aby z toho nakonec nebyla nějaká kontroverze...

GAŇA: Co byste řekl, kníže, je to solidní člověk, ten Rogožin?

KNÍŽE: Je v něm hodně chorobné vášně... a vůbec, jako by byl nějak nemocný...

GAŇA: *(paroduje Jepančina)* Aby z toho nebyla nějaká kontroverze...

JEPANČIN: Nikdo vás, vážený, nenutí, abyste si ji vzal. Ale řekněte to narovinu a hned. Všechno je už domluveno. Najednou, jako byste měl radost, že se objevil ten... člověk... a všechno komplikuje těmi svými miliony. Vyslovte se jasně – ano, nebo ne?

GAŇA: Chci si ji vzít.

JEPANČIN: *(trapná pauza)*

(Kníže mezi tím dopsal, a aby zachránil situaci, podává Jepančinovi papír.)

(Jepančin využívá možnosti ke změně tématu) No to je ovšem nádhera! Gaňo, podívej se, to je talent, co? „Bohobojný opat Pafnutij se vlastnoručně podepsal...“

KNÍŽE: ... je to podle snímku ze 14. století... ale použil jsem více typů písma, například tady... *(ukazuje Jepančinovi něco na papíře)*

JEPANČIN: Z toho kouká kariéra! *(míněno vůči Gaňovi, aby ho popíchnul)* Najdu vám nějaké místo v kanceláři. Gaňa se o vás postará, jeho rodina pronajímá pokoje. Doufám, že nemáš nic proti tomu... *(obrací se na Gaňu)*

GAŇA: Naopak, maminka bude ráda... aspoň se trochu uklidní ten skandál kolem Nastasji.

JEPANČIN: Tak co, kníže, jste spokojen? „Bohobojný opat...“ *(směje se, ale opět sám)*

KNÍŽE: Ano, jste velmi laskav. Dostal jsem sice pozvání i od Rogožina, ale...

JEPANČIN: Radím vám, abyste na něj zapomněl. Držte se naší rodiny. Gaňo, doprovod' knížete k paní generálové. Já mám tolik práce, že nevím, kam dřív. *(vezme perly pro Nastasju a mizí)*

(chvíle ticha, v další části scény zatím generál vejde do hlavního salónu, kde najde manželku a dcery, vedou spolu rozhovor, my je neslyšíme, pouze vidíme gesta a reakce všech zúčastněných. V popředí probíhá skutečný dialog mezi Gaňou a Knížetem)

GAŇA: Tak vám se tahle žena líbí, kníže?

KNÍŽE: Pozoruhodná tvář! Její osud bude nevšední. Tváří se vesele, a přece strašně trpěla. Úžasný, hrdý obličej. Ale nevím, jestli je dobrá. Kéž by byla...

GAŇA: Vzal byste si ji?

KNÍŽE: Nemůžu se ženit – kvůli nemoci.
GAŇA: A co Rogožin? Vzal by si ji?
KNÍŽE: Ten? Třeba hned, ale za týden by ji možná zabil...
GAŇA: *(velmi šokován)*

TMA. Hudební motivy, který zazníval v prvním výstupu... po vraždě... jen malá připomínka Myškinovy předtuchy

OBRAZ V.

(Generálová a dcery)

JEPANČINOVÁ: Tak když jinak nedáš, já ho přijmu! Ale jestli tady bude slintat nebo se nevhodně chovat... Však víme, co tihle idioti dokážou!

GENERÁL: Vždyť je to skoro ještě dítě. Bud' shovívavá, uděláme dobrý skutek.

ALEXANDRA: No tak, mamá...

AGLAJA: Budeme si s ním hrát na slepou bábu...

ALEXANDRA: *(se rozesměje)*

JEPANČINOVÁ: Dobře...

JEPANČIN: Jsi úžasná, já už utíkám, nevím, kde mi hlava stojí, běžím k hraběti, a pak to papírování... *(za zády schovává balíček s perlami pro Nastasju)*

JEPANČINOVÁ: Však my víme, kdo je ten hrabě!

(Gavrila uvádí knížete a mizí společně s Generálem. Všechny čtyři ženy knížete dlouho zkoumají. Generálová si dává na čas...)

JEPANČINOVÁ: Kníže, posad'te se tady naproti mně... Vždyť vy nejste takový podivín, jak mi vás vylíčili. Vy snad ani nejste tak... nemocný... Co vaše záchvaty?

KNÍŽE: Záchvaty? Mívám je zřídka...

JEPANČINOVÁ: *(K dcerám)* Docela pěkně mluví. Vyprávějte nám něco o sobě. Nesmírně mě zajímáte.

ADELAIDA: Ale to přece nejde, jen tak vyprávět...

AGLAJA: Nic bych neřekla, kdyby mě někdo takhle nutil.

JEPANČINOVÁ: A co je na tom? Chci prostě vědět, jak umí mluvit. O čemkoliv...
Třeba... jak se vám líbilo v cizině?

KNÍŽE: První dojem byl velmi silný...

JEPANČINOVÁ: Tak vidíte, už mluví...

ALEXANDRA: *(k Aglaje)* On bude spíš podvodník, než idiot.

AGLAJA: Taky jsem si toho všimla.

KNÍŽE: Pamatuju si, že všechno bylo cizí, a to na mě působilo strašně. Ale pak se to změnilo... dokonce je mi teď smutno. Třeba po hýkání osla na náměstí... to byl takový silný dojem, ten osel mě hrozně překvapil a nějak se mi zalíbil... a přitom se mi v hlavě najednou rozjasnilo...

JEPANČINOVÁ: Osel? To je zvláštní.

KNÍŽE: Od té doby mám osly strašně rád. Nikdy předtím jsem je neviděl.
(dívky se smějí)

JEPANČINOVÁ: Proč se pořád smějete? Kníže tak hezky vyprávěl o oslu... viděl ho na vlastní oči!

ADELAIDA: Já ho taky viděla.

AGLAJA: A já zase slyšela!
(všechny tři znovu vyprsknou smíchy)

JEPANČINOVÁ: Omluvte je, nemyslí to zle. Jsou jen lehkomyšlné, ztřeštěné a nerozumné...

KNÍŽE: Já bych na jejich místě taky využil příležitosti... ale za toho osla se přimlouvám, je to dobrý a užitečný pomocník.

JEPANČINOVÁ: A vy jste taky dobrý, kníže?
(opět smích)

KNÍŽE: Narážka? Věřím a nepochybuji o tom.

JEPANČINOVÁ: Vidím, že jste vážně dobrý mladík.

KNÍŽE: Někdy i nedobrý.

JEPANČINOVÁ: Ale já jsem vždycky dobrá – a to je moje jediná chyba.

ALEXANDRA: No tak, mamá! Řekněte mi, kníže, jak vlastně lidé přicházejí o rozum? A jak se zase uzdravují?

ADELAIDA: Nechápu, proč se taky nevypravíme do ciziny. Víte, kníže, hledám vhodný námět pro portrét.

KNÍŽE: Přece stačí umět se dívat...

ADELAIDA: Vám se vlastně v cizině otevřely oči.

JEPANČINOVÁ: Ale no tak, co je to za hádanky! Nevšímejte si toho, kníže, a radši povídejte dál...

KNÍŽE: Máte pravdu. Tam jsem byl šťastný.

AGLAJA: Vy umíte být šťastný?

ALEXANDRA: Po čem toužíte? Kam vás to táhne?

KNÍŽE: Měl jsem tolik snů a přání... ale velký život můžete prožít i ve vězení.

AGLAJA: To píšou v každé dětské čítance.

ADELAIDA: Kníže hezky filozofuje...

ALEXANDRA: ...a přišel nás poučit.

KNÍŽE: Neměli bychom život promarnit.

AGLAJA: Vy si myslíte, že dokážete žít rozumněji?

KNÍŽE: Ano a věřím tomu. A nechtěl jsem vás poučovat... Žil jsem míň než ostatní, nemám tolik zkušeností...

AGLAJA: Co se pořád omlouváte?! Před chvílí jste řekl, že jste byl šťastný – žil jste daleko víc než jiní. Proč si za tím nestojíte? No tak, nestyďte se!

JEPANČINOVÁ: *(vůbec nechápe situaci)* Kníže vypráví krásně, ale trochu smutně.

ADELAIDA: Byl jste vůbec někdy zamilovaný?

KNÍŽE: Ne, to ne... byl jsem šťastný jinak. Většinu času jsem tam... v cizině... trávil s dětmi. Dětem se může říct všechno, všemu rozumí.

AGLAJA: Ale jak to bylo s tou láskou?

KNÍŽE: Políbil jsem dívku z vesnice... Ne, nesmějte se, udělal jsem to ze soucitu, byla vážně nemocná, umírala...

(dlouhá pauza)

Neumím být s dospělými. Ale chci to zkusit. Nevím, proč mě všichni pokládají za idiota. Byl jsem dlouho nemocný, ale řekněte, jaký jsem já idiot, když si tohle všechno uvědomuju.

JEPANČINOVÁ: Nezlobte se, kníže... moje dcery to tak nemyslí, i když si vás dobírají. Oblíbily si vás...

KNÍŽE: Taky jsem to poznal... z jejich tváří...

JEPANČINOVÁ: A co jste z nich vyčetl?

KNÍŽE: Vy, Adelaido, máte tak šťastnou tvář, ze všech tří nejmilejší. Taková hodná sestra. Dovedete včas poznat lidské srdce... Vy, Alexandro, máte taky nádhernou tvář, ale něco vás trápí, nejste tak veselá. A z vašeho obličejce *(obrátil se na Jepančinovou)* jsem se dozvěděl, že jste naprosté dítě – úplně ve všem. Nezlobíte se doufám, že vám to říkám, přece víte, co pro mě děti znamenají.

JEPANČINOVÁ: Neřekl jste nic o Aglaje.

KNÍŽE: Snad později. *(Pauza. K Aglaje)* Jste neobyčejně krásná.

JEPANČINOVÁ: A co její povaha?

KNÍŽE: Krása je hádanka. *(Pauza)* Jste téměř tak krásná jako Nastasja Filippovna – i když se jí vůbec nepodobáte.

JEPANČINOVÁ: Jako kdo? Která Nastasja? Kde jste ji viděl?

KNÍŽE: Na fotografii... Gavriila ji ukazoval vašemu muži...

JEPANČINOVÁ: GAŇO!!!

TMA.

OBRAZ VI.

-paralelní děje-

Dcery zůstávají s Jepančinovou v saloně, Kníže vede s Gaňou „tajný“ rozhovor...

(fotografie a dopis)

KNÍŽE: Poslaly mě pro fotku Nastasji Filippovny...
GAŇA: Vy jste to vyžvanil? Co vy o tom víte, vy idiote?

(Knížeti za zády)

ADELAIDA: Je hodný, ale až moc jednoduchý.
ALEXANDRA: Taky směšný...
AGLAJA: S těmi tvářemi se hezky vykroutil... všem zalichotil... i matince.

(fotografie a dopis)

KNÍŽE: Odpusťte, uklouzlo mi to... Řekl jsem jen, že Aglaja je skoro tak krásná jako Nastasja Filippovna.
GAŇA: *(mlčí, přemýšlí o jiné záležitosti)*

(Knížeti za zády)

JEPANČINOVÁ: Nechtěl mi lichotit, i když se cítím polichocena...
AGLAJA: Asi nebude zase tak jednoduchý...

(fotografie a dopis)

GAŇA: Chtěl jsem vás poprosit... mohl byste tohle předat Aglaje Ivanovně? Nevím, jak jí to dát, nikdy není sama... nikdo to nesmí vidět, rozumíte?
KNÍŽE: To po mně nechtějte...
GAŇA: Je to důležité! Nemám se na koho obrátit. *(Podává mu psaníčko)*
Dopis není zalepen...
KNÍŽE: Nebudu ho číst.

(Knížeti za zády)

JEPANČINOVÁ: Tak už dost! Jste daleko směšnější než on!

TMA.

OBRAZ VII.

(polibek)

Kníže se ocitne na malou chvíli sám, v ruce drží fotografii Nastasji Filippovny. Dívá se na ni a pak ji pomalu políbí – ze soucitu. Vyruší ho Aglaja. Chvíli ticho)

KNÍŽE: Gavriila mne požádal, abych vám tohle odevzdal... *(dává jí dopis)*

(Aglaja se na něj chvíli dívá, pak si dopis vezme.)

TMA.

OBRAZ VIII.

(Nastasjina tvář)

JEPANČINOVÁ: *(Drží v ruce fotografii Nastasji Filippovny)* Souhlasím... je velmi krásná... Takové kráse se obdivujete?

KNÍŽE: Ano. V té tváři... je mnoho utrpení...

(Sestry berou matce fotografii a dívají se také, připojí se i Aglaja, která se vrátila, dopis si schovala)

ADELAIDA: S takovou krásou můžeš obrátit svět naruby.

JEPANČINOVÁ: GAŇO!!!

ALEXANDRA: Ale mamá...

JEPANČINOVÁ: Víte, kníže, máme tady samé tajnosti. Prý to musí být podle nějaké etikety, ale mně se to nelíbí. Začínají tu nějaké námluvy a já chci mít naprosto jasno... Říkají o mně, že jsem podivínka... ale já si pořád myslím, že srdce je to hlavní a to ostatní je nesmysl... i když... rozum je taky důležitý.

AGLAJA: *(se rozesměje)*

JEPANČINOVÁ: Hlupačka se srdcem a bez rozumu je stejně nešťastná jako hlupačka s rozumem a bez srdce... a ty jsi hlupačka s rozumem a bez srdce, Aglajo... zatímco já srdce mám...

(Přichází Gaňa)

Á, náš kandidát na sňatek. Hodláte se ženit?

GAŇA: ...n-ne... já n-ne...

JEPANČINOVÁ: Dobře, to mi stačí. Budu si pamatovat, že jste mi dnes, ve středu dopoledne, odpověděl na mou otázku NE. A teď mě omluvte, Kníže. Gaňa se vám bude věnovat.

(Gaňa chce okamžitě zmizet...)

A nezapomeňte si tady tohle... *(hodí mu fotografii Nastasji)*

TMA.

OBRAZ IX.

(odpověď)

GAŇA: Zase jste žvanil, co?

KNÍŽE: Mýlíte se, ani jsem nevěděl, že se chcete ženit.

GAŇA: Lžete! Vždyt' jste slyšel, jak se bavíme s generálem o Nastasje Filippovně. Věděl jste to jen vy!

KNÍŽE: Neřekl jsem ani slovo.

GAŇA: A co odpověď na můj dopis?

(Vyruší je Aglaja, která se potichu vytratila ze společnosti matky a sester)

AGLAJA: Kníže... napište mi něco do památníku, máte prý krásné písmo. Nebo... počkejte, něco vám nadiktuju. - Kupčit sebou nikdy nedám.

(Gani si ani nevšimne)

GAŇA: Počkám na vás venku, kníže.

(Odchází, venku si zapaluje cigaretu a nervózně přechází)

AGLAJA: Určitě jste to nečetl, vid'te? Tak teď chci, at' čtete nahlas.

KNÍŽE: „Dnes se naplní můj osud, víte v jakém smyslu. Musím se neodvolatelně rozhodnout... Kdysi jste řekla jediné slovo, které ozářilo temnou noc mého života a stalo se mi majákem. Řeknete-li mi pouze - všechno skoncij - hned dnes to udělám...“

AGLAJA: *(už to nevydrží a skočí Knížeti do řeči)* Nedokáže se vzdát jistého pro nejisté. Chce, abych mu výměnou za ty peníze, co má dostat, dala

naději na sebe. A to o tom slově, co mu „ozářilo život“, je lež. Jednou jsem ho politovala... a on mě teď chce ulovit.

KNÍŽE: A co mu mám vyřídit?

AGLAJA: Nic. Nejlepší odpověď na tohle je žádná odpověď.

TMA. Aglaja mizí k matce a sestřám do salonu a všechny se věnují svými běžným činnostem i přípravám na večírek.

KNÍŽE: *(stojí vedle Gani, který kouří a podává mu zpátky dopis)*

GAŇA: Kde máte odpověď? Vy jste jí ten dopis nedal?

KNÍŽE: Řekla, abych si ho přečetl, a pak vrátil.

GAŇA: Četl jste ho? Ona...

KNÍŽE: Bez jejího vyzvání bych to neudělal.

GAŇA: Jedna lež za druhou.

KNÍŽE: Mluvím pravdu.

GAŇA: A co vám řekla? No tak mluvte!

KNÍŽE: ...že... že ji chcete ulovit... zkompromitovat, aby vám dala naději a vy zase měl jistotu... a vzdal se těch peněz. Kdybyste s ní nevyjednával a rozhodl se sám... nechtěl od ní záruku... stala by se vaší přítelkyní – možná. A pak taky řekla, že žádná odpověď je nejlepší odpověď...

GAŇA: Aha... ona sebou kupčit nedá! Však já ji zkrotím! Jak to že vám najednou tak věří! O čem jste s ní mluvil? Co jste to s ní udělal?

KNÍŽE: To nevím...

GAŇA: Bože, vy jste idiot! *(Zarazí se)* Promiňte, kníže, snažte se pochopit mou situaci... kdybyste jen věděl... Samozřejmě... moje jednání je neodpuštělné...

KNÍŽE: Neomlouvejte se, chápu, že vám není zrovna nejlíp...

GAŇA: Zkusím s ní ještě promluvit...

Mizí a snaží se nějak dostat do blízkosti Aglaji, jenomže je to marné, protože ji Generálová hlídá jako oko v hlavě.

ZVONEK.

Myškin se jde podívat, kdo přichází, protože Gaňa zmizel... Narazí na Nastasju Filippovnu

NASTASJA: Neslyšíš, že někdo zvoní? *(Hodí Myškinovi kožich, ale Myškin nestačí zareagovat)* Nemehlo! Měli by tě vyhodit. Běž mě ohlásit. Kam jdeš s tím kožichem? Co je tohle za idiota? Koho ohlásíš?

KNÍŽE: Nastasju Filippovnu.

TMA.

OBRAZ X.

(faux-pas)

V salonu, kde zatím pokročily přípravy na večírek.

KNÍŽE: *(stojí před generálovou a dcerami, Gaňa stojí také v pozadí)* Nastasja Filippovna.

NASTASJA: *(ke Gaňovi)* Co tam tak stojíte? Jak se to tváříte? Vy ale vypadáte!

KNÍŽE: *(šeptem ke Gaňovi)* Napijte se trochu vody.

GAŇA: *(se hned vzpamatuje)* Jste snad doktor, kníže? Dovolte, abych vám představil...

NASTASJA: Kníže? On je kníže? A já ho měla za sluhu... Prosím vás, odpusťte mi to. Proč jste nic neřekl?

KNÍŽE: Byl jsem překvapený, že vás vidím...

NASTASJA: My se známe?

KNÍŽE: Nedávno mě oslnila vaše fotografie... taky tady... se o vás mluvilo a Parfen Rogožin...

NASTASJA: Jako bych vás už někde viděla...

KNÍŽE: Určitě jsem už viděl vaše oči... snad ve snu...

(Nastasja se předtím smála, ale teď už ne... dívají se na sebe. Je slyšet hluk a dovnitř vpadne Rogožin – v patách je mu Lebeděv)

ROGOŽIN: Á, heleme ho, Gaňku – mizeru! Nečekal jsi mě? *(Až teď si všimne Nastasji)* Takže je to pravda... Kníže...

JEPANČINOVÁ: Co to má znamenat?

GAŇA: *(až teď se osmělí)* Ano! Co to má znamenat?!

ROGOŽIN: Nedělej, že mě neznáš. Přijel jsem si tě koupit – celého. Všechny si vás koupím, když budu chtít. Nastasjo Filippovno... vezmete si ho, nebo ne?

NASTASJA: Rozhodně ne, co vás to napadlo?

ROGOŽIN: Ne? A já slyšel, že jste si dali slovo. Ale za peníze by klidně utekl od oltáře a nevěstu by mi nechal.

GAŇA: Seber se a táhni, jsi opilý!

ROGOŽIN: Tady je sto tisíc. *(podává je směrem k Nastasje)*

LEBEDĚV: *(snaží se ho mírnit)*

ROGOŽIN: A bude ještě víc!

NASTASJA: Sto tisíc? MNĚ???. Hned je vidět hokynáře. *(směje se a už by i odešla)*

ROGOŽIN: Dvě stě!

NASTASJA: *(se jen směje a provokuje ho)* Žvaní z opilosti.

JEPANČINOVÁ: Tohle? V mém domě? Kníže...

(Gaňa jde k Rogožinovi, chce ho chytit a vyvést pryč. Kníže ho ale zastaví, stoupne si mezi ně.)

KNÍŽE: Tak už dost.

GAŇA: Ty se do toho neplet! *(Vrazí mu facku)*

(Překvapení a ticho)

ROGOŽIN: Bude tě to mrzet, žes ublížil takovému... beránkovi. Kníže, vykašli se na ně, pojd' se mnou!

KNÍŽE: To nic... A vy... vy byste se měla taky stydět. Nejste přece taková, jak tady předstíráte!

(Trapné ticho)

JEPANČINOVÁ: Opusťte tento dům! *(Směrem k Rogožinovi a Nastasje)*

NASTASJA: Chtěla jsem vás jen pozvat na večírek, slavím narozeniny... u mě nebude taková nuda jako je tady. *(Hodí štos pozvámek směrem ke Generálové)*

TMA.

(dohra)

(Gaňa se chystá na večírek k Nastasje Filippovně, pečlivě vybírá, co si oblékne, posilňuje se trošku alkoholem, Kníže ho sleduje, pomáhá mu... dlouho mlčky)

GAŇA: Neřítím se do toho manželství z vypočítavosti. Vy si možná myslíte, že jak dostanu peníze, všechno utratím... ale já mám plán. Za patnáct let ze mě bude boháč! Nenamlouvám jí přece, že ji miluju, všichni mě mají za mizeru jen proto, že se nepřetvařuju. To ona je přesvědčená, že ji bláznivě miluju. A já... jsem si jistý, že ona mne – svým způsobem – miluje. Nemám to komu říct... s nikým se tady nedá takhle otevřeně mluvit.

KNÍŽE: Nejste zase tak zkažený... jste docela obyčejný člověk, jenom trochu slaboch a už vůbec ne originální.

GAŇA: Pamatujte si, že není nic horšího a urážlivějšího, než někomu říct, že je docela obyčejný a bez zvláštního nadání... *(Chvíli mlčky pokračuje v přípravě)* Vám se Nastasja Filippovna ohromně líbí, co?

KNÍŽE: Ano...

GAŇA: Zamilovaný?

KNÍŽE: N-ne.

GAŇA: Tak proč se červenáte?

TMA.

OBRAZ XI.

(Nastasjina oslava s překvapením)

(Mužská společnost, Tockij, Jpančin, Gaňa... tanec, střídání tanečnicků, Generál předá Nastasje slavnostně perly, ale ona je odloží k jeho velkému zklamání mezi ostatní dary... pro doplnění atmosféry se v jejím salonu mohou pohybovat i bizarní postavičky, kterými se plánovitě obklopuje... Kníže mezi nimi působí nějak nepatříčně)

JEPANČIN: Á, Kníže! Tak vy jste taky dostal pozvánku?

KNÍŽE: *(v rozpacích)*

NASTASJA: Hlavně se neomlouvejte! Tím byste porušil všechnu svou zvláštnost a originalitu.

GAŇA: Kníže se mi k něčemu přiznal... Sledoval jsem vás celý den – od okamžiku, kdy jste poprvé uviděl fotografii Nastasji Filippovny a napadlo mě...

KNÍŽE: K ničemu jsem se vám nepřiznal...

NASTASJA: Nenapijeme se šampaňského? Ať se trochu rozveselíme!

(Pijí šampaňské)

JEPANČIN: Mohli bychom si zahrát nějakou hru.

NASTASJA: Žádné hry, pánové, mám pro vás jedno malé překvapení. Když už jste mě nebyli schopni překvapit vašimi dárky... Kníže... tady moji staří přátelé generál a Tockij mě chtějí provdat. Mám se vdát, nebo nemám? Udělám, co řeknete.

KNÍŽE: Za... za koho?

NASTASJA: Za Gavrilu Ardalionoviče.

(Ticho)

KNÍŽE: ...nevdávejte se! *(skoro šeptem)*

NASTASJA: *(obrátil se na Gavrilu)* Slyšel jste? To je má definitivní odpověď.

JEPANČIN: To není možné...

TOCKIJ: Nastasjo... slíbila jste přece... tohle není hra!

NASTASJA: Kdyby kníže řekl ano, souhlasila bych. Ale on řekl NE. Celý můj život visí na vlásku, co může být vážnějšího.

JEPANČIN: Co s tím má společného Kníže?

NASTASJA: Poprvé v životě někomu věřím.

GAŇA: Ale kníže přece...

NASTASJA: Má podle vás zásluku na ty peníze? *(k Tockému)* Zapomněla jsem dodat, že ty peníze od vás nechci. Vracím vám svobodu zdarma. Dnes slavím své narozeniny a poprvé v životě patřím sama sobě! Zítra začínám nový život!

(ozve se zvonek)

A tohle je moje poslední překvapení!

TMA.

OBRAZ XII.

(peníze)

(předchozí a Rogožin s Lebeděvem, chovají se neohrabaně, Rogožin drží v ruce větší balíček a položí ho na stůl. Čeká. Nastasja nijak nereaguje, ostatní nervozně čekají, co se z Rogožinovy návštěvy vyvine)

NASTASJA: Co je to?

ROGOŽIN: Dvě stě tisíc.

NASTASJA: Vidíte, pánové?! Tenhle člověk na mě před pár hodinami křičel jako pomatený, že do večera přinese dvě stě tisíc. Čekala jsem na něj a on dodržel slovo.

JEPANČIN: Nastasjo Filippovno...

NASTASJA: Copak? Je to snad nevhodné? Pět let jsem se vyhýbala mužům. A najednou přijde on a položí na stůl peníze. Gaňo... ty se na mě ještě zlobíš? Copak jsi mě doopravdy chtěl přivést do své rodiny? Matka se sestrou mě nemůžou vystát, jak by se na tebe dívaly, kdyby sis vzal Rogožinovu holku?

KNÍŽE: Nejste Rogožinova...

NASTASJA: Ponížils, smlouval jsi o mě... Opravdu sis mě chtěl vzít? Je pravda, že by si tě tady Rogožin koupil za pár tisícovek?

JEPANČIN: Já vás nepoznávám.

NASTASJA: Tohle je moje oslava, neskákejte mi do řeči! *(k Tockému)* A vy se přestaňte smát Náš sukničkář! Na vás bych málem zapomněla – hezky jste mě šatil a živil a taky chtěl provdat, jen ať už se mě můžete zbavit. Musela jsem se zbláznit, když jsem od vás brala peníze a myslela si, že jsem v právu. Raději půjdu na ulici, kam patřím, spustím se s Rogožinem... Všechno vám vrátím, nemusíte mít strach... Ale kdo si mě takovou vezme – bez peněz... *(ke Gaňovi)* Vy snad? *(ke knížeti)* A nebo vy, kníže? Vzal byste si mě beze všeho, tak jak jsem?

KNÍŽE: Vzal, Nastasjo Filippovno.

NASTASJA: Takže další nápadník! To jste se tu sešli, pánové, co? A jak byste mě uživil? Když už jste tolik zamilovaný, že si chcete vzít Rogožinovu děvku?

KNÍŽE: Beru si vás jako počestnou ženu...

NASTASJA: *(se rozesměje)* Já a počestná! Jak byste se mohl ženit, když sám potřebujete chůvu!

KNÍŽE: Máte pravdu, že jsem skoro nic neprožil... ale vy jste trpěla a vyšla z toho všeho čistá. Proč se za to stydíte? Mám vás rád... umřel bych pro vás... budu pracovat...

(Všichni se rozesmějí.)

JEPANČIN: Přece jen tu bude zábava...

TOCKIJ: Abyste nepřestřelil, generále.

KNÍŽE: Možná to nebude potřeba. Snad mě čeká velké dědictví...

(Podává dopis Nastasje)

GENERÁL: Ukažte! *(čte rychle obsah)* Je to pravda... z knížete bude milionář. A já vám prve strkal pár drobných... no to je mi zase kontroverze!

NASTASJA: Tak vida, jak se nám to zamotalo! Ještě ke všemu budu kněžna! Ale no tak, pánové, dáme si šampaňské! Budu se vdávat! Pojd'te ke mně, kníže... *(pozvedá šampaňské)*

(trapná pauza, nikdo se k ničemu nemá)

Blahopřejte mi přece! *(K Tockému)* Teď budu všude sedět vedle vaší budoucí ženy. Já, kněžna, vdaná za toho, co má miliony, titul a ještě ke všemu je idiot – co může být lepšího? Přišel jsi pozdě, Rogožine! Jsem bohatší než ty!

ROGOŽIN: *(ke knížeti)* Zřekni se jí!

NASTASJA: Slyšíte, jak smlouvá o vaši nevěstu?

KNÍŽE: Je opilý, velmi vás miluje.

NASTASJA: Nebude vám hanba, že vaše nevěsta div neutekla s Rogožinem? Že si ji vydržoval Tockij?

KNÍŽE: Ne.

NASTASJA: A nikdy mi to nebudete vyčítat?

KNÍŽE: Nebudu.

NASTASJA: Nezaručujte se na celý život!

- KNÍŽE: Budu vás opatrovat. Když jsem poprvé spatřil tu fotografii... jako byste mě volala... taková známá tvář... já si vás budu celý život vážit. Co na tom, že je tady Rogožin? Co na té příhodě s Gaňou, co je mi po Tockém. Proč o tom pořád mluvíte? Vy přece nejste taková...
- TOCKIJ: Vida, idiot, ale ví, kdy zalichotit.
- NASTASJA: Takhle se mnou ještě nikdo nemluvil. Vždycky se ke mně chovali jako... ke zboží. *(Rogožin se už chystá k odchodu)* Počkej! Možná, že ještě půjdu s tebou! Copak bych mohla zničit takové dítě? *(bláznivě se směje, obrátí se k Tockému)* To by bylo něco pro vás, vy si na dětičky potrpíte... Kníže, k tobě se víc hodí Aglaja Jpančinová. Já bych se bála, že tě zničím. Myslím, pánové, že byste se měli umět rozhodnout – buď pro ty počestné, nebo pro děvky.
- JEPANČIN: Učiněná kontroverze!
- KNÍŽE: To není možné...
- NASTASJA: Říkals, že jsem samá dokonalost! Pěkná dokonalost, když se chce chlubit tím, že vyhodila oknem miliony i s knížecím titulem! Tak co, Rogožine, teď už jsem jenom holka z ulice! Jedeme! A sežeň mi víno, hodně vína. Hudba by nebyla?
- ROGOŽIN: Bude!
- LEBEDĚV: Bude, všechno bude!
- ROGOŽIN: Uhněte, je má! Má královna!
- NASTASJA: Neřvi! Tady jsem ještě svou paní, můžu tě dát vyhodit. Ještě jsem si tvoje peníze nevzala. *(Bere balík do ruky)* V tomhle že je dvě stě tisíc? Vidíš, kníže, co právě dělá tvoje nevěsta? Ty pláčeš? Ale no tak, směj se – jako já! Později bys mnou pohrdal, je to tak lepší. Kdysi dávno jsem snila o takovém hlupáčkovi, který zničehonic přijde a řekne mi, že jsem se ničím neprovinila. Ale pak se objevil tady ten... *(Ukáže penězi na Tockého)* Měla jsem se zabít... nedokázala jsem to. *(K Rogožinovi)* Jdeme?
- ROGOŽIN: Jdeme.
- NASTASJA: *(už skoro odchází, ale ještě se vrátí)* Ale proč bys měl zrovna ty o všechno přijít, Gaňko, mizero... Vidíš ten balíček? Já ho teď spálím. Jestli dokážeš holýma rukama uhasit oheň, jsou peníze tvoje. A mě bude těšit ten pohled, až budeš zachraňovat pár desítek tisíc. Jsou to moje peníze, Rogožine?

ROGOŽIN: Tvoje, má paní.

NASTASJA: Dostala jsem je za dnešní noc a můžu si s nimi dělat, co chci.
(Nastasja zapálí peníze, jak slíbila. Peníze hoří... čas utíká...)

LEBEDĚV: Sto tisíc! Sám jsem je počítal...

NASTASJA: Všichni zpátky! Gaňo, nestyd' se! Sáhni si pro svoje štěstí!

LEBEDĚV: Královno, kněžno... řekni mně!

ROGOŽIN: Hubu drž! Kdo z vás by tohle dokázal!

NASTASJA: *(sama oheň uhasí, peníze byly tak dobře zabaleny, že neshořely)*

LEBEDĚV: Nic se jim nestalo!

NASTASJA: *(hází peníze Gaňovi, ten je ale není schopen ani chytit)* Všechno patří jemu za to, že to vydržel. Ješitnost byla silnější. Rogožine, jdeme! Sbohem, kníže – poprvé v životě jsem viděla člověka.

TMA.

OBRAZ XIII.

(trojúhelník)

Osamělý Myškin stojí na scéně se stejným kufrem, s jakým přijel na začátku. Zasekávající se hudba, zvuky, slova z předchozích výstupů, která občas proniknou do hudby. Myškin stojízmaten, uchopí kufr, otevře ho, drží oběma rukama a vyhodí do vzduchu jeho obsah – peníze, dědictví, které se k němu dostalo. Vše se děje zpomaleně... V prvním plánu Nastasja Filippovna odjíždí, pronásledována Rogožinem – vše skrze tanec, Rogožin ji ale nepustí, sevře ji do náručí, tančí spolu. Nastasja se mu ale po chvíli vytrhne a hledá útočiště u Myškina, se kterým tančí neohrabaně, spíše jej dívka sama vede... Rogožin stojí a sleduje je... Nastasja chce políbit Knížete, ale na poslední chvíli se zarazí, odstrčí ho, surově a chladně. Vráť se zpátky k Rogožinovi... zběsilý tanec a TMA.

JEDNÁNÍ DRUHÉ

OBRAZ I.

(Myškinův návrat)

Zvuky a ruchy nádraží, kolem zmatek, lidé na sebe pokřikují. Je léto a Kníže je tentokrát velmi moderně oblečen. Před nádražím do něj málem vrazí opilý Lebeděv.

LEBEDĚV: Kníže! *(rozběhne se, aby ho objal, ale zarazí se na poslední chvíli)*
Zrovna pár neděl je to! Jsme sirotci, žena... žena mi umřela! Co si počnu, peníze nemám...

KNÍŽE: *(chvíli mlčí)* Dostal jsem váš dopis, a tak jsem tady... Tak mluvte!
Nečekal jste, že se sem vrátím, co? **Po pěti letech...**

LEBEDĚV: Rogožin ji vyslídil. Ji vyslídil a mě ztloukl, vyhnal...

KNÍŽE: Pravdu! Rozešla se s ním?

LEBEDĚV: Těsně před svatbou mu utekla. A hned ke mně, prosila, ať ji schovám a vám ať neřeknu ani slovo. Bojí se vás víc než jeho!

KNÍŽE: A teď? Jsou zase spolu?

LEBEDĚV: *(přikývne)* Ale ještě je svobodná...

KNÍŽE: Kde ji najdu?

LEBEDĚV: Psal jsem vám to v dopise... Ale ještě někdo by vás rád viděl... Aglaja Ivanovna.

KNÍŽE: Přestaňte! To všechno je... úplně jinak.

TMA.

OBRAZ II.

(dopis pro Aglaju)

Rodina generála a generálové, další nudné odpoledne, dcery nesmějí chybět u odpolední kávy.

JEPANČIN: Dušinko moje, no tak už se nehněvej, kdo mohl tušit takovou...
kont...

JEPANČINOVÁ: Nesnáším to slovo! Raději mlč! Ty a tvoje nápady! Teď abych se starala já...

AGLAJA: *(se usměje jen tak pro sebe)*

ALEXANDRA: Tak si vezmu někoho jiného...

JEPANČINOVÁ: Mlč! Tady se už konečně začne dělat to, co chci já! Seženu vám nápadníky na úrovni... A bude se víc jezdit na venkov!

Věnují se popíjení kávy... a upjatě spolu všichni hovoří. Dcery mírně vyrušují nevhodnými nápady... Aglaja tajně vytáhne dopis od Knížete, který jí byl doručen... a čte si ho pod stolem, přitom dává pozor, aby ji především matka nezahlédla.

-paralelní děje-

Kníže stojí v prvním plánu a čte obsah dopisu, který napsal Aglaje.

KNÍŽE: „Kdysi jste mě poctila svou důvěrou. Ale snad už jste na mě docela zapomněla. Proč Vám vůbec píšu? Nevím; ale zmocnila se mne nezadržitelná touha připomenout se Vám, jedině Vám. Potřebuji Vás, velmi Vás potřebuji. Ze srdce bych si přál, abyste byla šťastná. Jste šťastná? Váš kníže Myškin.“

TMA.

OBRAZ III.

(šílená láska)

Rogožin sedí ve svém bytě, ve kterém nemá nic jiného, jen obrovskou fotografii Nastasji Filippovny a židli, na které sedí a dívá se na obraz. Nevnímá nově příchozího, jen občas zvedne ruku s lahví a trošku usrkne alkoholu. Kníže dlouho stojí a Parfena pozoruje.

KNÍŽE: Přicházím nevhod, Parfene? Tak já zase půjdu.

ROGOŽIN: Naopak.

KNÍŽE: Věděls, že přijdu vid'...

ROGOŽIN: Ano, jen jsem netušil, že to bude zrovna dneska. Vzpomínáš, jak jsme se tenkrát před pěti lety poprvé potkali...

KNÍŽE: Je tu smutno... *(mlčení)* Svatbu budeš slavit tady?

ROGOŽIN: Tady.

KNÍŽE: Brzy?

ROGOŽIN: To nezáleží na mně. Copak si nepamatuješ, že utekla od oltáře rovnou k tobě?

- KNÍŽE: Prosila mě, ať ji před tebou zachráním. Jenomže pak zase... zmizela... vrátila se za tebou?
- ROGOŽIN: Vrátila... znovu utekla... a já jen čekám.
- KNÍŽE: Kde je teď? Ona se musí léčit, rozumíš? Jen proto jsem přijel, abych ji poslal někam do ciziny... Věř mi... Ale jestli jste se smířili a ona... Tak zmizím, už se tady neukážu. Nemůžete se zase rozejít?
- ROGOŽIN: *(směje se)*
- KNÍŽE: Nežil jsem s ní tak jako ty... však víš... Dokonce jsme každý byli v jiném městě...
- ROGOŽIN: *(směje se ještě silněji)*
- KNÍŽE: Miluju ji lítostí, ne láskou. I tebe mám rád... *(delší pauza)* Sbohem.
- (Už je téměř na odchodu.)*
- ROGOŽIN: *(Aniž by vstal ze židle)* Zůstaň ještě! Tři měsíce jsem tě nenáviděl... a najednou jsi tady... mám tě rád tak jako dřív. A přitom jsme každý úplně jiný. A jinak milujeme... Se mnou jde k oltáři, ale přitom jsem jí k smíchu.
- KNÍŽE: Ona taková není!
- ROGOŽIN: S tebou ne. Se mnou je úplně jiná – tahá se s kdekým, jen aby mě ponížila.
- KNÍŽE: A přece si ji chceš vzít?
- ROGOŽIN: Pořád se mi o ní zdá...

(Rogožin neustále zírá na Nastasjinu fotografii a Nastasja z ní „vystupuje“. Rogožinovi se vysmívá... realita se míchá se snem, s tím, co se událo i s tím, co Rogožinova i Myškinova fantazie doplňuje do vyprávěného příběhu. Oba dva se sami před sebou navzájem i stydí za chování Nastasji – které je ke každému z nich jiné...)

NASTASJA: Ještě jsem svou paní, když budu chtít, vyženu tě a odjedu do ciziny!

(Směje se Rogožinovi, svádí ho, ale zase mu utíká, přitahuje si ho k sobě drahým hedvábným šátkem, který jí Rogožin dal... pak se zarazí, odkopne ho, chová se k němu chladně, šátek před ním hodí na zem.)

Tohle že je dárek pro mě? Nehodí se ani pro služku! *(Ticho)* Co bys se mnou udělal, kdybych tě podvedla?

ROGOŽIN: *(mlčky zírání na obraz)*

(Nastasja jde mezi tím ke knížeti klekne si před něj.)

Však víš!

(Rogožin stále sedí...)

Řekl jsem jí, že je děvka... a zmlátil ji, jak si zasloužila...

(Nastasja v pohybu naznačuje, že dostává rány od Rogožina, kopance do břicha, dokud neleží na zemi a nesvíjí se)

(Rogožin dál chladně vypravuje) Klečel jsem pak před ní skoro dva dny a prosil ji, ať mi odpustí. Tolik mnou pohrdala, že se ani nedokázala pořádně rozzuřit.

NASTASJA: Vezmu si tě, ne proto, že se tě bojím, ale proto, že už jsem dávno ztracená.

(Mizí zpátky v obraze, vzpomínky na to, co se odehrálo mezi Nastasjou a Rogožinem, odcházejí s ní.)

ROGOŽIN: A teď mi zase řekla, že chce ještě počkat... Co si o tom myslíš ty?

KNÍŽE: *(znovu chce odejít)* Nebudu ti stát v cestě.

ROGOŽIN: Proč mi hned ustupuješ? Kde je ta tvoje láska? *(zle se směje)* Počkej, počkej... už to chápu – tvoje lítost je větší než moje láska.

KNÍŽE: A tvoje láska je stejně velká jako nenávisť. Říkám ti...

ROGOŽIN: ...že ji zabiju?

KNÍŽE: Vůbec jí nerozumím. Už ti dvakrát utekla od oltáře, musí to tušit... Jenomže některé ženy touží právě po takovéhle lásce...

ROGOŽIN: Právě proto si mě bere, že u mě čeká nůž! Miluje někoho jiného.

KNÍŽE: Mě!

ROGOŽIN: Už tenkrát na tom večírku se do tebe zamilovala... ale nechce tě zneuctít a zničit... řekla mi to sama. A jestli si mě nakonec vezme, pak jedině ze vzdoru.

KNÍŽE: *(až teď si všimne nože, který leží vedle židle společně s knížkou)*
Rozřezáváš s ním listy?

ROGOŽIN: Ano, listy...

KNÍŽE: Ale to je přece zahradnický nůž...

(Zazní smích Nastasji Filippovny)

ROGOŽIN: Kníže!

(Myškin čeká, co chce Rogožin udělat, ale rozhodně by ho nenapadlo, že k němu Parfen přistoupí a obejmě ho.)

Tak si ji vezmi, když je ti souzena! Je tvoje!

TMA. Opět zazní hysterický smích Nastasji Filippovny)

OBRAZ IV.

(záchvat)

Kníže zůstává sám – záchvat – sestříhaný ze slov a zvuků... které se doposud prolínaly celou hrou... Záchvat... snad v podobě prapodivného tance. Na chvíli se mu zjevuje Rogožin s nožem, pak zase Nastasja – Nastasja živá, a pak Nastasja mrtvá... Rogožin napůl šílený, pak hned Rogožin ze začátku příběhu, jak mu nabízí cigaretu, tempo se stupňuje, dokud Kníže nepadne vysílením na zem. Epileptický záchvat.

KNÍŽE: *(opakuje si pro sebe)* Musím ji najít... Musím ji najít... Musím ji najít...

TMA.

OBRAZ V.

(generálová zuří)

Kníže leží v posteli, ale je tam spíše držen násilím Lebeděvem.

KNÍŽE: Držíte mě tady jako pod zámkem! Koho jste to předtím vyhodil?

LEBEDĚV: Generála Jpančina... Ale jistá osoba, která se moc bojí Aglaji Ivanovny, by se s vámi ráda setkala...

KNÍŽE: A kde je Gaňa? Vyhazujete úplně všechny?

(Kníže vstane z postele a obléká se. K Lebeděvovi se vřítí Jpančinová, Jpančin a všechny tři dcery)

JEPANČINOVÁ: Kníže! Myslela jsem, že tady skoro umíráš! Tvoje šťastná tvář mě na chvíli zamrzela! Ale jen na chvílku... Zdržíš se dlouho? Doufám, že jsi pořád sám, že ses neoženil...

KNÍŽE: Neoženil. *(usmívá se)*

JEPANČINOVÁ: Na tom není nic k smíchu. A proč ses vůbec nenastěhoval k nám? Ále, to je tvoje věc.

(Gaňa vejde do pokoje, ale zalekne se nečekané společnosti a mizí.)

AGLAJA: To byl Gavrila? Tolik se změnil. Ke svému prospěchu...

GENERÁLOVÁ: Co na něm, prosím tě, najednou vidíš lepšího? *(Ale hned se zase otočí ke knížeti)* Četl jste to? *(Mává mu před noseem novinami)* Tihleti... tihleti...

JEPANČIN: Nihilisti... drahá...

JEPANČINOVÁ: Ano, tihleti! Vždyť oni tě veřejně zostuzují, kníže! Copak si to necháš líbit?

ALEXANDRA: Prý nejste jediný dědic a nechcete se podělit o vaše miliony.

ADELAIDA: Je to pravda?

KNÍŽE: Všechno je to velké nedorozumění. Je to jen nešťastná shoda okolností a intrika. Gavrila má důkazy...

JEPANČINOVÁ: Tak co s tím uděláš, Kníže! Ty jim snad zaplatíš, vid'!

KNÍŽE: Nabídl jsem určitou částku!

AGLAJA: *(se směje)* Ještě je sám odprosí za to, že ho neprávem pomlouvají a vláčejí v novinách.

JEPANČINOVÁ: Tak a dost! To je skandál!

LEBEDĚV: Chaos a ničemnost dneska najdete všude, milostivá.

JEPANČINOVÁ: Je mi tě líto, Kníže, copak nevíš, že v tom všem má prsty i on? *(ukáže na Lebeděva)*

LEBEDĚV: Jsem bídák.

JEPANČINOVÁ: Nestydíš se, kníže, stýkat se s takovými lidmi? Nikdy ti to neodpustím.

LEBEDĚV: Zato mně kníže odpustí.

JEPANČINOVÁ: Konečně jste se ukázal v pravém světle! To je skandál!

JEPANČIN: Frapantní kontroverze!

JEPANČINOVÁ: A Nastasja Filippovna?

KNÍŽE: Co... co je s ní?

JEPANČINOVÁ: Prohání se tady kolem v drahém kočáře a pokřikuje po mužích.

ALEXANDRA: Ale, mamá!

ADELAIDA: Je to nádherný kočár.

JEPANČIN: Pobláznila půlku města.

JEPANČINOVÁ: Vy mlčte! A kde vlastně vězí ten Rogožin? Myslela jsem, že už je dávno jeho žena! Tam patří, ke spodině. Ale odpustím vám...

TMA.

OBRAZ VI.

(zdánlivě nevinná procházka parkem)

Kníže stojí s rozpaženýma rukama uprostřed parku (zahrady) a kolem se mísí hlasy. Zhluboka dýchá, slyší vítr, cítí slunce... Vůbec si nevšimne Jepančinové se slunečníkem.

JEPANČINOVÁ: Omluvit jsem se nepřišla. Zavinil sis to všechno sám. Jeden skandál za druhým! A navíc... *(chvíli přemýšlí, jak se zeptat)* Poslals Aglaje nějaký dopis?

KNÍŽE: Ano.

JEPANČINOVÁ: Cos jí psal? Proč se červenáš? Jsi do ní zamilovaný?

KNÍŽE: Ne... psal jsem jí jako sestře.

JEPANČINOVÁ: Bylo mi to hned divné, že by se o tebe zajímala. Sama říkala, že jsi mrzáček a idiot. Jenomže je bláznivá a rozmazlená. A když se do někoho zamiluje, nahlas ho bude schválně urážet. Přísahej, že nejsi ženatý s tamtou.

KNÍŽE: Co vás to napadlo...

JEPANČINOVÁ: Málem ses s ní oženil. Jsi zamilovaný do ní? Přijel jsi kvůli ní?

KNÍŽE: Ne.

JEPANČINOVÁ: Věřím ti. Ale Aglaja tě nemiluje. A nikdy si tě nevezme. Jedině přes moji mrtvolu, rozumíš? (*Dlouho se na něj dívá*) Čekala jsem na tebe jako na spásu... možná mi tě Bůh poslal jako přítele a bratra... (*Opouští sentiment*) Věděls, že se Gavriila zase stýká s Aglajou?

KNÍŽE: To není možné! Přece by mi to sám řekl...

JEPANČINOVÁ: Svatá prostoto! Všichni ti lžou! A seznámil ji i s tou... Nastasjou Filippovnou.

KNÍŽE: Tomu nevěřím.

JEPANČINOVÁ: Holka je paličatá, výstřední, bláznivá – a zlá! A ty jsi hlupák.

KNÍŽE: Vy se zase stydíte za svoje city, proč? Trápíte jen sama sebe.

JEPANČINOVÁ: Do smrti tě nechci ani vidět!

KNÍŽE: Já už mám stejně zakázáno k vám chodit.

JEPANČINOVÁ: Od koho, proboha?

KNÍŽE: Aglaja Ivanovna... poslala mi pár řádek.

JEPANČINOVÁ: Ukaž mi to... (*bere si od něj lístek*) Hned půjdeš se mnou! Teď se na vlastní oči přesvědčím. Říkala jsem jí rovnou, že idiotovi se takhle v hádankách psát nesmí. Potřebuje právě takového šaška, jako jsi ty.

TMA.

OBRAZ VII.

(nudný oběd)

JEPANČIN: (*rozohněn*) No dovolte, já přece nic nenamítám proti liberalismu! Přiveďte mi liberála – a já ho tady přede všemi políbím.

ALEXANDRA: Jen jestli on bude chtít, abyste ho líbal!

(*všichni se smějí*)

ADELAIDA: A co vy, kníže?

KNÍŽE: Promiňte, ale já...

AGLAJA: Zase nám tady přednesete nějakou obecnou poučku?

KNÍŽE: Chtěl jsem vám už dávno říct, že... ve společnosti jsem zbytečný a neumím se tak vtípně, pohotově vyjadřovat... o některých

vznešených myšlenkách nesmím vůbec mluvit, protože bych všechny rozesmál... *(rozhlíží se kolem)*

AGLAJA: Proč jim to povídáte? Zrovna tady těm! Nikdo z nich není hoden vašeho rozumu a vašeho srdce! Proč se ponižujete?

JEPANČINOVÁ: Bože můj... ta holka je po mně – nihilistka a podivínka...

AGLAJA: Mlčte! *(ke knížeti)* Všichni si mě kvůli vám dobírají, kníže, ale já se za vás neprovdám. N I K D Y ! Copak si někdo může vzít tak směšného člověka?

KNÍŽE: Já jsem vás o to nežádal, Aglajo Ivanovno.

JEPANČINOVÁ: Prosím?

KNÍŽE: Neměl jsem vůbec v úmyslu požádat o její ruku. Nikdy jsem nechtěl a chtít nebudu.

AGLAJA: *(jde k němu, dlouze se na něj dívá, a pak se rozesměje)* Idiot!
(polohlasně spíše k sestřám a matce)

ADELAIDA: *(už se také smíchy neudrží)*

KNÍŽE: *(se mírně usmívá)*

ALEXANDRA: *(i ona se rozesměje)*

GENERÁLOVÁ: Všichni jste blázni! Člověka tak vystrašíte...

TMA.

OBRAZ VIII.

(lavička v parku)

Kníže sedí na lavičce, sám... má pocit, že vedle něj sedí Nastasja Filippovna, bojí se otočit hlavu a přesvědčit se... po dlouhé chvíli pomalu hlavu otočí, má pocit, že se na sebe dívají, zvedne ruku, aby se jí mohl dotknout, ale sáhne do prázdna.

AGLAJA: *(ho překvapí)* Vy snad spíte?!

KNÍŽE: To jste vy? Nikdo tu kromě vás nebyl? Byla tady přece... Ne, to nic, to byl jen sen.

(bere ji za ruku a posadí ji vedle sebe přesně na místo, kde předtím tušil Nastasju)

AGLAJA: Jsem ráda, že jste na mě počkal.

KNÍŽE: Ale...

AGLAJA: Nechci, aby se někdo dozvěděl, že jsem tu byla... O jaké ženě se vám zdálo? Jakou jste ji viděl ve snu? Ne, raději mlčte, nechci nic vědět! Pozvala jsem vás sem proto, že chci... chtěla jsem vám navrhnout, abyste byl mým přítelem... Mamá mě chce co nejrychleji provdat a já odmítám jednoho nápadníka za druhým. Uteču z domu a vy mi pomůžete, vidíte...

KNÍŽE: Utéct z domova?

AGLAJA: S vámi můžu mluvit o všem – i o tom nejdůležitějším. Nemusíme před sebou nic tajit. Nechci takový život, nechci večírky, nápadníky... chci být nějak užitečná, rozhodovat se sama, ničeho se nebát, cestovat, poznávat, studovat.

KNÍŽE: Ale...

AGLAJA: Jestli odmítnete, vezmu si Gavrilu! Aha... vy jste si myslel, že jsem do vás zamilovaná a zvu vás na schůzku... Mohlo mě to napadnout, když jste mi tenkrát poslal ten milostný dopis.

KNÍŽE: Milostný dopis? Vůbec ne! Psal jsem vám v nejtěžší chvíli... vzpomněl jsem si na vás jako na světlou bytost... já...

AGLAJA: Omlouvám se. Však vím, jaká to byla chvíle... žil jste tenkrát s ní... Vůbec vás nemám ráda! Miluju Gavrilu. Dala jsem mu slovo... před dvěma dny na téhle lavičce!

KNÍŽE: To není pravda.

AGLAJA: Zbožňuje mě víc než svůj život. Dokonce si popálil ruku, aby mi to dokázal.

KNÍŽE: To si sem přinesl svíčku?

AGLAJA: Samozřejmě.

KNÍŽE: Jenom tak, nebo ve svícnu?

AGLAJA: Co na tom záleží?

KNÍŽE: Včera měl prsty v pořádku.

AGLAJA: *(zasměje se sama svému vtipu)*

KNÍŽE: Jste ke mně nespravedlivá a k ní taky.

- AGLAJA: Nabídl jste jí manželství, pak utekla s Rogožinem. On ji miluje jako blázen. A teď jste za ní přijel až sem... dokonce i ve snu ji vidíte.
- KNÍŽE: Jeobětí lidí. Utekla ode mě, aby mi dokázala, že za to nestojí, nevěří si a je přesvědčená, že musí trpět. Miloval jsem ji... velmi jsem ji miloval, ale potom... všechno uhodla.
- AGLAJA: Co uhodla?
- KNÍŽE: Že k ní cítím jen lítost a že už ji nemiluji.
- AGLAJA: A víte, že mi skoro denně píše? Pořád mě prosí, abych si vás vzala. Je prý do mě zamilovaná... a vy taky. Chce vás vidět šťastného. Píše tak divně... zvláště... nikomu jsem zatím ty dopisy neukázala.
- KNÍŽE: Je šílená.
- AGLAJA: Copak nevidíte, že miluje JEN VÁS?! Ty dopisy píše ze žárlivosti. Vždyť by se hned druhý den po naší svatbě zabila. Obětujte se, to se k vám hodí!
- KNÍŽE: Copak tohle je láska?
- AGLAJA: Proč jste napsal zrovna mně?
- KNÍŽE: Nevím, proč jsem si na vás vzpomněl...
- AGLAJA: Ať mě nezatahuje do svých šílených fantazií, vraťte jí ty dopisy a ať už mi nikdy nepíše! *(hodí po něm dopisy)*
- KNÍŽE: Nemůžete takhle cítit... to není pravda!
- AGLAJA: *(křičí)* Je to pravda! Je!!
- GENERÁLOVÁ: Co je pravda?
- AGLAJA: Vezmu si Gavrilu Ardalionoviče – to je pravda! Miluju ho a zítra s ním uteču!

TMA.

OBRAZ IX.

(kníže a dopisy)

Kníže zůstane sám na lavičce s dopisy od Nastasji Filippovny. Cítí se jako ve snu. Vidí Nastasju, jak se snaží svést Aglaju, ale naschvál, pošpinit to, na čem Myškinovi nejvíce

záleží. Slyšíme Nastasjin hlas, který cituje úryvky z dopisů psaných Aglaje. Nastasja nadbíhá Aglaje, dvoří se jí jako muž, tanec je plný snahy získat ji – až surovým a neurvalým způsobem, chce ji i políbit... Sleduje ale velmi dobře, jak na to Myškin reaguje a schválně hledá způsoby, jak ho nejvíc šokovat. Aglaja se jí snažit vytrhnout, utéct, kam se hne, tam ji Nastasja pronásleduje.

NASTASJIN HLAS: Jste pro mě dokonalost sama. Líbala bych stopy vašich nohou. Celý měsíc jsem žila vedle něho – mluvil o vás jako o světlé bytosti. I já vás tak vidím – jako ANDĚLA.

Jste nevinná – v tom je celá vaše dokonalost.

Vím, že i vy ho milujete. Vy a on jste pro mne JEDNO. Chci, abyste si ho vzala.

Sen však velmi rychle mizí a Myškin zůstává s dopisy na lavičce v parku osamocen.

TMA.

OBRAZ X.

(skutečné rozloučení)

Knížete vyruší skutečná Nastasja, připravená k odjezdu (za ní slídí Rogožin, který během dialogu zůstává v pozadí a nedůvěřivě je oba sleduje), bere Knížete za ruku. Kníže jí ruku opatrně vytrhne. Klekne si před ním, znovu vezme jeho ruku a chce ji políbit.

KNÍŽE: Vstaň...

NASTASJA: Byls u ní? Co říkala? Jsi šťastný? Vidím tě dneska naposled.

KNÍŽE: Vstaň!

NASTASJA: Sbohem! *(rychle odchází pryč)*

(Rogožin se knížeti odhalí až po Nastasjině odchodu)

ROGOŽIN: Věděla, že budeš s *tamtou*. Už jí nebude psát žádné dopisy. Čekali jsme tady celou noc. Zůstáváme spolu. Nevzpomínej na mě ve zlém, kníže. Tak co, jsi teď šťastný?

KNÍŽE: *(mlčí)*

(Oba dva se na sebe dívají, z dálky k nim doznívá jejich rozhovor o lásce z první části:

Kníže: A tvoje láska je stejně velká jako nenávisť. Říkám ti...

Rogožin: ...že ji zabiju?)

Dlouhé ticho. TMA.

JEDNÁNÍ TŘETÍ

OBRAZ I.

(odhalení)

JEPANČINOVÁ: Já jsem to uhodla hned... vždyť ona si ho pořád jen dobírala... a co se škádlívá, to se rádo mívá.

ALEXANDRA: A žes nám nic neřekla?

ADELAIDA: Matinka mlčela jako sfinga.

JEPANČINOVÁ: Vždyť my ale nevíme, co je ten kníže zač? Tváří se jako

ADELAIDA: idiot!

ALEXANDRA: Mamá začíná filozofovat? *(rozesměje se)*

JEPANČIN: Já si myslím, že...

JEPANČINOVÁ: Vy už, drahý, raději vůbec nemyslete!

JEPANČIN: A vlastně... co na tom? Je to všechno trošku zvláštní... On ale nic nepopírá... Je to sice idiot, ale má titul a majetek. Takže z hlediska společenské prestiže...

JEPANČINOVÁ: Všechno je to zvláštní a nesmyslné! Hloupá fantasmagorie! Je to idiot a hlupák, který nemá ponětí o vyšší společnosti. Komu ho můžeme ukázat? Copak se s ním můžeme chlubit? To není ženich pro Aglaju.

ALEXANDRA: Jak to, že není?

JEPANČINOVÁ: Proč jste mi to vy dvě včas neřekly? Mohli jsme to hned zakázat! Jenomže tady je všechno jen a jen na mně!

ALEXANDRA: Mamá! Kníže není žádný hlupák!

ADELAIDA: A jeho postavení ve společnosti se určitě bude zlepšovat.

JEPANČINOVÁ: *(k Jpančinovi)* Vidíš... z dcer ti rostou volnomyšlenkárky. Tady by se mělo mluvit o kontroverzi... No tak, proč mlčíš?

(Jpančin si všiml knížete, který přišel, aniž by ho Gaňa uvedl)

Kníže, drahoušku, proč jste nám neřekl, že máte narozeniny?

KNÍŽE: Nemám rád oslavy... nepřišlo mi to důležité.

JEPANČINOVÁ: Ale to nám přece nemůžete udělat! Já chci slavit!

ALEXANDRA s ADELAIDOU: *(skandují)* Oslava! Oslava! Oslava!

(do toho všeho přichází Aglaja a náhle je hrobové ticho, Jpančinová, manžel a dcery sledují dvojici)

AGLAJA: Jsem ráda, že můžeme vysvětlit všechna nedorozumění. Ucházíte se o mě, nebo ne?

JEPANČINOVÁ: Ach bože!

AGLAJA: Chci slyšet pravdu.

KNÍŽE: Neucházel jsem se o vás, Aglajo Ivanovno... ale víte sama, jak vás miluji a věřím ve vás... i teď...

AGLAJA: Žádáte o mou ruku?

KNÍŽE: Žádám.

JEPANČIN: Ne... takhle ne... mělo by se... mělo by se do toho zasáhnout...

AGLAJA: Snad se rozhoduje o mně, tak mám do toho co mluvit! A jsem ráda, že je to přede všemi. *(opět ke knížeti)* A jak mě hodláte zabezpečit?

KNÍŽE: ... miluji vás, jenom vás...

AGLAJA: A co praktická stránka? Co vaše jmění?

JEPANČIN: Tak takhle ne, holčičko! Takhle ne!

JEPANČINOVÁ: To je hanba!

KNÍŽE: Mám teď skoro dvě stě tisíc...

AGLAJA: Jenom!? I když... na tom nezáleží, musíme šetřit. Budete pracovat?

(sestry vyprsknou smíchy, Aglaja celou dobu zadržovala smích a sestry si toho velmi dobře všimly)

ADELAIDA: Věděla jsem, že to byl jen vtip!

(Aglaja ji zpraží pohledem, ale pak se rozesměje také a téměř až v hysterickém smíchu odběhne pryč)

JEPANČINOVÁ: Tohle už nestrpím!!! *(odchází)*

JEPANČIN: To je divné, to je mi divné. Totiž takové překvapení, taková rána, že... nemyslím kvůli jmění, ale jsi vůbec schopen... To se musí vyjasnit...

-paralelní děje-

(Kníže zůstane sám ve společnosti Adelaidy a Alexandy, neví, co dělat, navíc k nim doléhají útržky rozhovoru z druhé místnosti...)

JEPANČINOVÁ: Co nám to děláš! Jsi zlá...

AGLAJA: ...zlá, ničemná, zhýčkaná!

JEPANČIN: Moje holčičko, tak ty ho miluješ?

JEPANČINOVÁ: Ani vidět ho nemůžu!

JEPANČIN: No tak... nemělo by se mu nějak šetrně naznačit, aby odešel?

AGLAJA: Ne! Omluvím se mu... Jen se nesmím smát... A taky... mám strach, aby se na večírku nechoval zase trapně a nevhodně. Jestli zase začne vyprávět ty svoje příběhy a všechny poučovat...

(vrací se zpátky)

JEPANČINOVÁ: Ona ho miluje. Ale kdybys jí to řekl, hned bude oheň na střeše.

TMA.

OBRAZ II.

(intermezzo s Lebeděvem)

Kníže se chystá na oslavu narozenin, do toho všeho přiběhne Lebeděv.

LEBEDĚV: Kníže! Nechtě mě zmrskat... zabít... upálit! Něco jsem provedl a jdu se hned udat.

KNÍŽE: A co tak hrozného? *(mírně se usmívá, zvyklý na Lebeděvovo přehánění)*

LEBEDĚV: Dopis. Je v tom zase dopis! Dostal jsem ho a měl odevzdat...

KNÍŽE: Od koho? Komu?

LEBEDĚV: Jistá osobnost, vám víc než milá, ho poslala hm... té druhé... no té padlé... abych neurazil...

KNÍŽE: To není možné! Nastasje Filippovně? Nesmysl!

LEBEDĚV: Jak je Bůh nade mnou, bylo tomu tak... a když ne jí, tak aspoň Rogožinovi... chtěl jsem ho dát vám, ale pak... víte... no... radši jsem ho donesl urozené paní matce... div že mě sama nezabila... dopis mi hodila zpátky... urazila se... *(podává knížeti opatrně dopis)*

KNÍŽE: *(mlčí)*

LEBEDĚV: Ted' jsem ale zase celý váš! Oddaný sluha, za hrob i dál... to byla jen... kratičká nevěra. Mea culpa zhřešil jsem, jak zvolal papá římský...

KNÍŽE: Dopis musí být ihned doručen.

LEBEDĚV: Ale snad by se nejdřív mohl trochu pootevřít... *(pohled knížete ho vyděsí)* Jsem bídák, Kníže, bídák, přiznávám...

KNÍŽE: Víím, že donášíte generálové Jegančinové...

LEBEDĚV: Chtěl jsem jen posloužit ctihodné dámě... Zasloužil bych oběsit! Na gilotinu se mnou! Jsem jen váš... už jsem jen váš!

GAŇA: Kníže, je čas...

(Pomůže knížeti do kabátu...)

OBRAZ III.

(oslava narozenin a frapantní situace)

Večírek se odehrává v kruhu Jegančinových a jejich „přátel“. Jsou to vlastně svým způsobem zásnuby – až stylizovaná umělost. Jegančinovi, Gaňa, Tockij... Kníže je oblečen podle nejnovější módy včetně nejposlednějších doplňků. Stylizovaná gesta, projevy, velký němý obraz, do kterého hraje zneklidňující hudba. Všichni se chovají nepřiměřeně afektovaně ve snaze zdůraznit důležitost dnešní oslavy. Kníže s úsměvem sleduje Aglaju, která se chvíli

baví s Tockým... Tockij si neodpouští lichotky... věnuje se všem generálovým dcerám, ale Aglaje nejvíce. Pak se dostane ke slovu a my vpadneme doprostřed hovoru...

TOCKIJ: Slyšel jsem, kníže, že váš pěstoun, lékař Pavliščev, který se o vás ve Švýcarsku tak skvěle staral... byl... řekněme... trochu podivín.

KNÍŽE: Mýlíte se, byl to skvělý člověk, tak vzdělaný...

(Generálová i Aglaja mají strach, aby kníže zase nezačal nevhodně mluvit, a tak ho s hrůzou sledují, dokonce i přemýšlejí, jak odlákat jeho pozornost od velmi citlivého tématu, aby se kníže nerozohnil a neskončilo to dalším skandálem)

TOCKIJ: Prý zavrhl naši víru a přestoupil na katolictví...

JEPANČIN: *(nic o tom neví, ale nechce zůstat pozadu)* No ano, to byla tenkrát frapantní situace, představte si!

KNÍŽE: *(je úplně zaražený)*

JEPANČIN: Ale... ale... nebyl sám, dokonce jedna hraběnka, kterou jsem znával... taky přestoupila na jinou víru.

TOCKIJ: Dostává se to do módy, ale... přece jen...

JEPANČINOVÁ: Pánové, kníže, měl byste pronést přípitek...

ALEXANDRA: A my vám poblahopřejeme!

KNÍŽE: Pavliščev byl pravý křesťan! A katolictví není křesťanská víra...

TOCKIJ: Jak to, že není?

KNÍŽE: Katolictví je horší než bezvěrectví.

JEPANČINOVÁ: Kníže – i vy? I vy se řadíte k těm nihilistům? Takové názory! *(nic nepochopila)*

ALEXANDRA: Mamá, všechno pletete dohromady...

KNÍŽE: *(se rozhňuje a hrozí další trapas)* Katolictví hlásá Krista zkomoleného, vylhaného... ano, hlásá Antikrista!

TOCKIJ: Přeháníte.

JEPANČIN: Nechme toho.

TOCKIJ: Kdybyste se víc pohyboval ve společnosti, poznal byste, že je všechno naprosto jednoduché. Takové extrémní názory pramení z přesycení a z nudy.

KNÍŽE: Spíš z vyprahlosti. Z duševního bolu, z touhy po vyšším díle... po pevném břehu, po vlasti, ve kterou přestali věřit...

(Kníže se tak rozohní, že se mu nešikovně podaří rozbít nádhernou vázu... náhlé ticho a velmi dlouhá trapná chvíle.)

AGLAJA: *(se na něj zle a vyčítavě dívá)*

(Jepančinová se ale blahosklonně usměje, a pak se na něj usmívají všichni...)

JEPANČINOVÁ: Všechno má svůj konec... i člověk... a my tady nebudem truchlit kvůli váze.

TOCKIJ: Tu vázu jsem zde vídal... no... dobrých patnáct let.

KNÍŽE: *(obrací se na Aglaju)* Nikoho jsem neurazil, vid'te.

JEPANČIN: Hlavně se uklidněte.

KNÍŽE: Přišel jsem dnes s úzkostí. Báł jsem se vás... i sebe, ano, sebe především. Když jsem tenkrát poprvé přijel, chtěl jsem vás poznat. A teď tu sedím mezi stejnými knížaty, jako jsem sám... Slýchával jsem o vás tolik špatného, o vašich malichernostech, zaostalosti, směšných zájmech, špatném vzdělání. Tolik se toho o vás píše a povídá, že nejvyšší vrstva je už přežitok...

JEPANČINOVÁ: Už zase mele...

KNÍŽE: Ale vidím lidi toho nejlepšího chování, prosté a moudré, dobré lidi, schopné odpouštět. Nevidí tady žádnou manýru, žádné přežitě, mrtvé názory, vyschlá srdce... copak by se mrtví ke mně mohli chovat tak, jako se chováte vy? Aglaja Ivanovna mi včera zakázala mluvit, dokonce speciálně o některých tématech... vím, že jsem jako dítě a to všechno vzbuzuje smích... měl bych raději sedět a mlčet, ale chci mluvit... Vždyť je tolik krásy všude kolem... tolik štěstí...

(Aglaja jediná pochopí, že Kníže už je opět v jakémsi záchvatu a stačí ho chytit ještě dřív, než by upadl na zem.)

AGLAJA: Nikdy jsem mu nedala slovo a nikdy jsem ho nepokládala za svého ženicha. Je mi tak cizí jako každý jiný.

JEPANČINOVÁ: Já bych je všechny vypráskala – a jeho tu nechala... ano, takový je to člověk.

TICHO A TMA.

OBRAZ IV.

(souboj)

Kníže, Rogožin, Nastasja Filippovna a Aglaja. Sešli se na chvíli... každý sám v prostoru, snad ani nejde o dialog. Nastasja pozoruje Aglaju, aniž by uhnula pohledem.

AGLAJA: Určitě víte, proč jsem si s vámi dala schůzku.

NASTASJA: Ne. Nevím nic.

AGLAJA: Lžete. A držte svůj jazyk na uzdě, touhle vaší zbraní s vámi bojovat nebudu.

NASTASJA: Přece jen jste přišla bojovat? Myslela jsem, že jste důvtipnější.

AGLAJA: Špatně jste mi rozuměla, nepřišla jsem se s vámi... přít... i když vás nemám ráda. Dlužím vám odpověď na vaše dopisy. Litovala jsem knížete od prvního dne, kdy jsem ho poznala. I potom, co jsem se dozvěděla, že uvěřil právě vám a že by mohl být šťastný s ženou takové... povahy. Utrápila jste ho a opustila. Jste ješitná a sobecká, vysmívala jste se mu... Řekl mi, že vás už nemiluje. Jemu se nikdo nemůže rovnat ušlechtilostí a prostotou. Kdokoliv ho může obelhat, každému odpustí, a právě proto jsem si ho zamilovala...

(Překvapení a ticho.)

Proč se pletete do jeho citů ke mně? Co si to vůbec dovoluujete – psát mi takové dopisy! Jakým právem mně i jemu vyznáváte lásku?

NASTASJA: Nevyznávala jsem vám ani jemu žádnou lásku...

AGLAJA: Kdo se vás prosil, abyste se mezi nás pletla? Proč jste odsud prostě nevypadla? Proč si nevezmete Rogožina? Co by pak zbylo z vaší pohany, ve které si tak libujete, že? A ve velkých scénách... jako na divadle...

NASTASJA: Co ty o mně, holčičko, vlastně víš, že se mě opovažuješ takhle soudit?!

KNÍŽE: Aglajo, přestaňte, vždyť je to nespravedlivé.

NASTASJA: A já ji měla za anděla! Má strach, proto je tady. No tak si ho vezměte! Ale okamžitě odsud zmizte.

AGLAJA: On vás nenávidí!

NASTASJA: Jestli chceš, tak já mu poručím – a on tě okamžitě opustí, zůstane navždycky se mnou. Vezme si mě! Chceš, kníže? Vyženu tohohle... Copak jsi mi to sám neslíbil, že půjdeš za mnou, ať se stane cokoliv? Že mě nikdy neopustíš? Že mi odpustíš všechno? Že si mne vážíš... ano – i to jsi říkal. Utekla jsem od tebe, jen abych ti dala volnost... Jestli si okamžitě nevybere mě, pak si ho vezmi – už ho nepotřebuju. Dávám ti ho!

(Obě zírají na knížete a čekají na jeho rozhodnutí.)

KNÍŽE: *(mluví k Aglaje)* ...vždyť je tak nešťastná!

AGLAJA: Bože můj!!!

KNÍŽE: *(se chce vrhnout k Aglaje, ale ona nesnesla jeho zaváhání – utíká pryč)*

NASTASJA: *(ho nechce pustit)* Za ní? Za ní?... *(zhrouť se do jeho náruče)* Jí? Já jsem tě chtěla dát právě jí? *(hystericky se směje)* Zbláznila jsem se!? Jdi pryč, Rogožine. *(šílený smích)*

(Rogožin mizí, zatímco Nastasja zůstává v objetí s Myškinem. Hladí ho, tiskne se k němu, až surově ho objímá. Kníže se usmívá, zvedne ruku a hladí ji po tváři jako malé dítě... šílený smích přetrvává i ve zvuku... do tmy.)

OBRAZ V.

(Aglaja)

(Hlasitá hudba. Do toho všeho zní hlas Knížete. Aglaja ve stavu naprostého šílenství. Drží v ruce břitvu, ale nemá dost síly, aby se dokázala zabít.)

HLAS KNÍŽETE: Měl jsem za ní běžet... Ne... nemohl bych ji tam nechat samotnou... vždyť by se zabila... Žením se... jinak by umřela. Nemohl jsem běžet za Aglajou. Nesnáším Nastasjinu tvář, bojím se jí, je šílená... ale přece... je to dítě. Bez Aglaji ale... nemůžu žít bez ní... je to má vina... je to má vina... je to má vina...

OBRAZ VI.

(mezi realitou a snem)

Vrací se obraz úvodní, v němž kníže sedí na posteli, hladí Rogožina... mrtvá Nastasja Filippovna leží vedle nich. Hraje kýčovitá, sladkobolná, optimistická hudba. Lebeděv se

obléká za oddávajícího a drží v ruce kříž. Myškin pomáhá vstát Nastasje Filippovně, na jejích šatech je jen mírá stopa po krvi. Rogožin zůstává sám sedět na posteli se zahradnickým nožem v ruce. Slyšíme hlasy, rozléhající se chrámem, ozvěny, lidé se baví, šeptají... – to je krasavice... svatba všechno spraví... takovou krásu hned tak nenajdete... za takovou kněžnu bych i duši dal... noc se mnou – za život...

Kníže na ni čeká... ona sebere odvalu a chce jít k němu... pak se ale otočí k Rogožinovi, který stále sedí na posteli s nožem v ruce.

NASTASJA: Zachraň mě! Odvěz mě, kam chceš, ale hned!

TMA.

OBRAZ VII.

(Rogožin a Nastasja)

Nastasja sedí vedle Rogožina na posteli, usmívá se na něj, pohladí ho po tváři. Chce něco říct, ale Rogožin zakroučí nesouhlasně hlavou. Je hrobové ticho. Až teprve teď skloní Nastasja hlavu, rozpláče se, ví, že už není jiné východisko. Zvedne Rogožinovu ruku, ve které on stále drží nůž a špičkou nože mu ukáže místo, kam má bodnout. Absolutní ticho. Zůstávají sedět vedle sebe na posteli.

TMA.

OBRAZ VIII.

(epilog)

KNÍŽE: Kde je?

ROGOŽIN: *(šeptem)* Věděl jsem, že přijdeš... Je tady...

KNÍŽE: Spí?

(Oba dva se dívají směrem k posteli, ve které leží Nastasja Filippovna, všude kolem se válí oblečení, květiny, stuhy... dlouhá pauza.)

ROGOŽIN: Jen tiše... Nikdo se to nesmí dozvědět. Nikomu ji nedáme. Jsem pořád u ní. Necítíš zápach?

KNÍŽE: Ne... ale možná k ránu...

ROGOŽIN: Co se děje?

KNÍŽE: Nohy... to je od strachu... znám to...

ROGOŽIN: Počkej, hned ustelu, lehne si tady spolu... a budem poslouchat... koupíme moře květin a celou ji obložíme... ale zase... v těch kytkách... nám jí bude líto...

KNÍŽE: Udělals to *tím* nožem... víš, tím z knihy...

ROGOŽIN: Zajel ne víc než půldruhého palce přímo do srdce... ale krve vyteklo na košili nanejvýš půl lžičky...

Myškin Rogožina odvede k posteli, uloží ho vedle mrtvé dívky. Sedne si k nim velmi opatrně, na okraj postele.

Rogožin se k Myškinovi schoulí a zůstanou tak v naprostém tichu. Kníže Rogožina občas pohladí něžně po vlasech nebo po tváři, jako by hladil malého chlapce. Rogožin neustále drží nůž. Šílená hudba, mísící se se zvukem vlaku a tlukotem srdce, s ženským smíchem a lidskými výkřiky hrůzy.

V bodovém světle se objeví Aglaja, dívá se do publika. Kníže vstane a chtěl by k ní jít. Nemůže. Snad už navždycky zůstane v tom pokoji s mrtvou Nastasjou a šíleným Rogožinem.

Sedá si zpátky na postel. Aglaja mizí.

Hudba se stupňuje a prolíná s boucháním na dveře.

Myškin si lehne na zem, vedle postele. Lehne si, jako by se sám ukládal do rakve. Nad hlavou mu visí Rogožinova ruka, ve které neustále drží nůž.)

KONEC

